

Издаје три пут у месецу на 1 табаку. Претплата се шаље напред уредништву. Неплаћена писма од нередовних дописника не примају се.

За све српске крајеве стаје на годину 60 гр. или 6 ф. на по године 30 гр. или 3 ф. на три мес. 15 гр. или 1. ф. и 50 новчића.

ПАСТИР

ЛИСТ ЗА НАУКУ И КЊИЖЕВНОСТ ДУХОВНОГ САДРЖАЛА.

Издаје и уређује РЕКТОР БОГОСЛОВИЈЕ ПРОТА Никола Поповић.

САДРЖАЈ: Како је постала српска патријаршија — Мандати — Извод протокола заседања — Оглас Предбројаница Пастара. —

Како је постала српска патријаршија.

(Продужење.)

II.

Од дванајестог века, почиње се други период српске црквене иерархије. До Стевана Немање и сина му св. Саве, т. ј. до свршетка XII. в. ми невидимо покушаја ни жеље, да би хтела српска црква да се одцепи од цариградске. Неки од српских историка тог су мњења, да се је српска црква још у X. в. старала да добије своју независност; но ова своја мњења никаквим фактима не потврђују, и пре би се могло рећи, да су произишла из претераног патриотизма, него да су на истини основана. Али, на свршетку XII. и у по-

Ми знамо, да је се у то време, источна грчка империја називала римском, а Цариград новим Римом. Зато дакле, није никакво чудо што је Багданородни, у место - из цариграда — казао, да су свештеници послани из Рима, јер је он „под Римом“ могло разумевати - нови Рим, т. ј. Цариград. Зна се и то, да су Српске области много ближе биле Цариграду неголи Риму; и потоме је природније мислити, да су свештеници, који су крстивили српски народ праћени од Ираклија на молбу српског народа. Даље, још у почетку IX. в. римске папе, помоћу својих

четку XIII. века, кад се је хришћанство прилично укоренило међу српским народом, кад продре међу српски народ богослужење на словенском језику и проповед Ђирила и Методија, тада је власт патријара цариградског почела падати и губити своју пређашњу важност. У то време српски народ био се је централизирао, и добио своју политичку независност и грчки императори нису имали пређашње власти над српским краљевима и народом. А тад и положај грчке био је одвећ жалостан. Унутарњи немири, крсташки ратови довели су грчку до *ништавног стања*. Но најгоре време за грчку било је тада, кад је Французи поплавише, и император с патријаром принуђени бише преместити своје столице у Никеју. Од овог доба, власт патријараха грчких, почиње нагло падати у Србији, а католицизам, који се почео распрострањавати још у IX. веку, почиње усиљавати се, коме су највише ишли на руку освојачи Цариграда. С друге стране, богомилска јерес, која се јавила у Бугарској, прешла је и у Србију. Она се највише распрострла била међу становницима западних крајева Србије. Све ово било је узроком, те је српски народ почео озбиљније мислити и старати се о својој црквеној јерархији.

легата, већ су имале по неким местима Далмације мноштво присталаца римској цркви. Ови папски легати, чим им је испале за руком добити уплив у двору каквог жупана, бана или воликаша, одма су се почели подписивати легатом, не само тог жупанства у кога су се умели увући, већ су почели присвајати себи титулу читаве области. Тако н. пр. папски легат, који је живео у малој рагузкој републици, потписивао се је архиепископом Далмације, Албаније, Босне, Србије и т. д. а међу тим, у тим земљама није било ни једног католика, нити је когод хтео признати над собом власт овог легата. Ово су основице оних западних историка, које смо већ споменули, и на основу ових пустих, и самовласно присвојених титула, њих није стид доказивати: да је српска црква припадала јерархији римских папа, па за тим да се је одцепила; но опет за то, веде они она је дужна признати над собом старешинство западне цркве. То би исто тако било кад би н. пр. историк — поклоник католицизма, после 500 год. писао црквену исто-

У ово време, јављају се из средине народа српског две историчке личности, које су потпуно поњале свој задатак — како у политичкој, тако и у црквеној независности српског народа, личности, које су умеле на делу остварити своје и свог народа жеље; оне ујединише поцепани народ и тиме прикупише раздвојене силе његове. Личности о којима је реч биле су: Стефан Немања, први краљ српски, и његов син св. Сава, први архиепископ србски.

Стефан Немања као што смо већ казали, утврдио је начело централне власти у Србији, сајединивши у једну државу поцепана и одвојена жупанства, и с тиме учинио, те је српска држава постала јачом и снажниом, а међу тим добила је и своју политичну независнос од Византије. Његово старање о народној цркви, и њеном процветању, највише се огледа у томе, што је он први почео гонити католичко свештенство и богомиљску јерес; подигао је мноштво православних цркава и манастира, давши им много имања за уживање служитеља олтара. А како у време Немањино српска црква билаше под влашћу цариградског патријара, а ови се слабо стараху о напредку њеном, он је предузео да одели српску цркву бар утолико, да она може унутрашњу управу имати независно од цариградског патријара. Овом су предузећу доста потпомагале околности, у којима се налажаху тада грчки императори и сам патријар цариградски, због заузећа

рвиу, и наставши потпис Папа IX. који се потписује васионским папом, па би на основу тог потписа доказивао, да је део свет био западне вероисповеди, а папа Папе — главом свију васионских цркава. Или, још би смешније било, да у кнежевини — Србији, у данашње време признају главом цркве папу римског само за то, што у аустријском београдском конзулату, има једна соба, коју је трољосао епископ католички, и у којој свршава службу свештеник католички, па би на том основу тај епископ пренео себи титулу београдског и смедеревског епископа, а међутим, у целој Србији нема ни једне католичке цркве, до ове једне собе у аустријском конзулату о којој мало више упоменусмо.

Цариграда французима и пренешења столице у Nikeiu, одакле је патријар трудно могао одржати свезу с својом папством у српским земљама и старати се о њеној управи па баш и да је хтео. Немања покуша да придобије српској цркви независнос, али остварење ове идеје недоживи, већ умре у св. Гори, а на последњем часу остави аманет свом сину Сави да овај план његов изврши, и аманет св. краља би извршен. Јер, благодарећи неуморном труду првог српског просветитеља, српска црква добила је независну унутарњу управу од цариградског патријара.

У колико св. Сава, како по свом животу, тако и неуморном раду на пољу народне просвете, заузима прво место у историји српских јерарха, неће одвише бити да укратко нацртамо његов живот и трудове, које поднесе овај св. муж на благо цркве и отаџбине своје.

Св. Сава, бејаше трећи син Стефана Немање, једног од првих независних жупана српских и ослободача Србије. Па како беше склон монашеском чину, искраде се, остави дом и родитеље своје, оде у атонску гору, и године, 1150. покалуђери се. Убрзо је зађакоњен, а затим постао јеромонахом, и наизад архимандритом. (1). Пошто прође неколико година, отац Савин, преда краљевску влас свом најстаријем сину Стефану првовенчаном краљу српском, покалуђери се, у манастиру Студеници, који је сам подигнуо, и добије у калуђерству име Симеун а одавде на скоро оде свом сину у св. Гору где су обојица — отац и син, основали знаменити у атонској гори манастир Хилендар, на што су најпре морали тражити допуштење од цариградског императора и патријара. По смрти св. Симеуна, св. Сава, на велику молбу брата свога Стефана првовенчаног, врати се у Србију 1205. год. па том приликом донесе и тело свога оца св. Симеуна,

(1) Види србљ. стр. 24. — Истор. слов. народа, Равања ч. II. стр. 342. — Гласн. д. срп. сл. ч. VIII. стр. 158.

и смести га у манастиру Студеници. (1). За тим предузме пут у Цариград и Nikeју, с том намером, да осуштастви план свога оца, план који је и њему самом одвећ мио био. Император и патријар примили су Саву с особитим уважењем. (2) Он представи патријару и императору, у каком се жалостном стању налази српска црква; за тим напомене о богомилској јереси, о његовом старању да искорени ту јерес; после тога о опасностима, које грозје српској цркви од римских папа, и наизад исказе, да би за православије и српску цркву прека потреба била кад би она добила за архиепископа природног (правог) Србина. Император и патријар одобре предлог Савин, али с тим условом, да сам Сава прими архиепископски чин. На први мах, Сава нехтеде се примити тог трудног звања; али љубав наспрам отачбине примора га, те се сагласи на предлог императоров и патријарови 1221. године, он буде посвећен за епископа патријаром Берманом, а за тим добије титулу *први архиепископ српски*. (3). После посвештења св. Саве за епископа, био је дат торжанствени ручак у двору императорском, на коме је учествовало много епископа и великаша, који су се од душе радовали овом посвештењу, а по највише се чуђаху скромности и мудрог понашању Савином. Ова је прилика св. Сави била „добро дошла,“ он намисли изказати своју давнашњу жељу. — међутим, тврдо уздајући се, да му император неће одбити молбу. Он је овда доказивао императору и патријару, да би његово — Савино — отачаство далеко напредније било, кад му неби праћени били епископи из Цариграда, а још боље, кад се неби морала пошиљати лица из Србије у Цариград поради посвећавања за епископа. У исто време говорио је и о незгодама долазити у Nikeју, јер су

(1) Тамо св. гласн. д. срп. сл. стр. 162.

(2) Жит. свети слав. стр. 283. — Истор. словен. народа Рајнћа ч. II. стр. 342. — Гласн. д. с. сл. ч. III. стр. 183.

(3) Истор. слов. нар. Рајнћа ч. II. стр. 344. живот јужн. свет стр. 286.

у то време Латини господарили у Цариграду, и да би одвећ добро и корисно било по српску цркву, народ и свештнство, кад би оно имало право — само себи избирати архијепископа. Ево како летописац предаје речи св. Саве које је он том приликом изговорио: „Почем си по божјој наредби, ти (императоре) почео да чиниш нам љубав, ти је и доврши твојом милошћу, а она се састоји у томе, да би св. отац васионски патријар устмено и писмено разрешио, да у будуће наши архијепископи неморају долазити ради рукополагања у Цариград, већ да се рукополажу собором својих епископа. (1). Тешко је било императору сагласити се на овакву молбу, као што говори о томе летописац: „царско се лице промени, кад је чуо ову неочекивану молбу; — она се недопаде ни патријару, нити коме од епископа и великаша; јер су они сви желели, да је српска црква потчињена васионском престолу, и с богатим му поклонима прибегавала.“ (2). Даље прича летописац: „но император, одвише почитујући Саву, није га мого увредити и одрећи му то, што је он од њега тражио; и не гледајући што патријару ни најмање није по вољи била просба Савина, опет учини по жељи овом рођаку Сави. (3). И тако дакле, жеља св. Саве би испуњена. Осем наведених узрока који су руководили императора да испуни жељу св. Саве, по речима летописца, било је и других. Императору није било могуће одбити молбу Савину, понајвише за то, што су га услили, у којима се тада налажаше грчка империја и црква принуђавали да испуни ту молбу. У то време, како империја, тако и грчка црква — налажаху се у жалосном положају. Дружба и лепо одношаји са Србијом, били су за грчку преко нужни. Патријар бојаше се увредити српског архијепископа, јер би то повело раз-

(1) Жит. св. словен. стр. 287.

(2) Жит. св. руски стр. 287.

(3) Стеван Првовенч. краљ, био је зег императору; за њим је била сестра његова.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

дору, а баш је то и нужно било западној цркви чија пропаганда јако почела беше напредовати по српским земљама. И заиста, после дугог договарања императора с патријаром и осталим епископима, добије св. Сава писмено овог садржаја: „Да у будуће — неће бити дужан долазити у царствујући град ни један из српских земаља, и овде тражити светитељски чин, но сабор епископа српских земаља, да га посвети. (1). Ово писмено потписао је император, патријар Берман, па и цели сабор митрополита и епископа, који се тада у Nikeји скупљени налажаху. Осим ове грамоте при полазку св. Саве у Србију, патријар му даде и другу која је била ове садржине: „Берман, по божјој милости архиепископ цариградски — новог Рима и васионски патријар, у име господа нашег Исуса Христа, посветио је Саву за архиепископа свију српских земаља, и дао му власт, да може по његовој црквеној области рукополагати епископе, свештенике и ђаконе; везати и праштати људске грехове, свакога учити и крстити — у име: оца и сина и св. духа; сви православни Хришћани, да га слушају као и мене самог. (2). Кад Сава доби оно што је одавно желио, он лепо захвали императору и патријару, врати се преко атонске горе у Србију, где су га с највећом радошћу очекивали и дочекали. Чим је дошао у Србију, одма је помирио своју браћу, која су се гложила око престола, и венча на краљевство свог старијег брата Стевана, кога је раније венчао легат — круном која праћена бејаше из Рима. Сава одбаци папску круну, и изнова венча брата свог круном коју донео бејаше из Nikeје од византијског императора. А да папско венчање неби имало никаквог значаја, он назове Стевана *првовенчаним* краљем српским. (3). Одма за тим, Сава се постара да установи

(1) Жит. св. слов. стр. 288.

(2) Истор слов народа Рајвћа ч. II. стр. 345. Гласн. Др. с. сл. ч. VI. стр. 26. — живот светих стр. 288.

(3) Истор. срп. језика — Мајкова стр. 222.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

нужни број епископских катедара и епископе за те катедре. Свега катедара епископских, које оних што су обновљене, које на ново установљених — било их је дванајест. При свакој епископији, завео је св. Сава духовне школе, у којима се васпитаваху и приготовљавашу младићи за духовно звање. (3) Он први постара се о реду и дисциплини српске цркве; својом проповеђу, он обрати у православну веру оне, који су били одпали (богомиле и католике,) и утврди у народу чисту и истиниту веру. Једном речи, овај свети муж цео живот свој посветио беше народњен благу и просвети.

Како је Сава неприкидно жудио да походи света места (Јерусалим); то једном приликом сазове сабор Епископски, изјави му своју жељу о намерном путу а да столица српског Архиепископа не би остала без главе, то Сава по свети Јеромонаха Арсенија за Архиепископа и остави га у место себе, да црквом српском управља. За тим се крене у Јерусалим, и испуни жељу своју. Кад се је враћао у своју постѣбину, он сврати у престоницу бугарску — Трнов; на дан св. Богојављења одслужи службу Божију, одма за тим разболе се, и убрзо умре. То је било 1237 г. (4) Успомену овог светог и великог мужа у историји српске цркве, празнује српски народ 14. Јануара сваке године. Тим је путем св. Сава задобио српској цркви унутарњу независну управу и положио темељ не зависности њене. То је било 1222. год.

Дали је Патријар дао још каква права Сави, и дал је каква за себе задржао; јел плаћала српска црква какову суму патријару за то, што је овај утврђавао српске Архиепископе у том стању, — о томе се ништа скоро незна. —

Из овог, што смо до сада казали, јасно се види, да је српски народ примио Христову веру од Грка и грчке цркве; да је Србија подпадала под власт грчке цркве и њерахије; да су српском народу на први мах били Епископи

(3) Истор. срп. народа Медаковића ч. II. стр. 176. истор. Рајића ч. II. стр. 347.

— Грци, и на послетку, да Срби нису имали своје сопствене іерархіје — чак до св. Сава, и следов. подпадали под власт Цариградских Патријара црквеном одношају.

На измаку XII. в., кад се српски народ прилично утврди у православној вери; кад се српска држава и политично узвиси, тада се већ јавља у народу мисао и жеља имати своју сопствену іерархију, а Пастире из своје средине; тада се јавише и личности, које приведоше у дело жеље народне. Ове личности, као што смо већ казали, беаху: Стеван Немања, и његов син св. Сава, — они положише темељ — како духовном тако и политичном животу српског народа. Онај поредак и одношај српске цркве к Грчкој, које они уредише продужава се до времена Стевана Душана првог српског цара, или — до 1340. год.

(Наставиће се.)

Мандаити, или ученици Јована Крститеља.

На истоку постоји једна чудновата религиозна секта, позната под именом „Мандаити или ученици Јована крститеља“ која рачуна само Јована крститеља за правог пророка. У тој секти може се видети смеса многих іелемената: идолопоклоничких, јеврејских христіјанских и муамеданских. О наравима и обичајима, религиозном и наравственом учењу Мандаита прича занимљива виђења г. Петерман у свом „путовању по истоку“ (Лајпциг 1861. год.) Да би испитао ову верујућу секту, он је провео три месеца у њином главном становништву у Суг-еш-шиху ниже Багдада. Из тог његовог причања ми ћемо саобштити следеће:

У обичајима и обредима ученика Јована крститеља крштење игра најважнију улогу. Оно се повторава при свакој удобној прилици; іер у њему они налазе главно средство за опрштење својих грехова. Не само да крштавају дете одма после рођења када му наричу и име, но крштавају и поро-

диљу после четрес дана од када је родила. Крштавају такође и младу и њеног младожењу у дан венчања одма после јутрење молитве, а у последњи дан свадбе коју они празнују седам дана опет свршавају над њима подруги пут крштење. Шта више крштавају и оног који умре, или га бар у име тога обливају водом. Сваке године пак у продужењу пет дана празнују они један велики празник крштења. За време овог празника сваки Мандаит дужан је крстити се у најмању руку бар по једанпут сваки дан. Зато ученици Јованови и немогу на другим местима да живе, но само близу воде. Спољашних особених законских одличја, они скоро немају никаквих, но у многим се слажу са муамеданцима у средини којих и живе; но они ипак непразнују петак као ови — Муамедани — но недељу, коју они рачунају за највећу светињу и када цео дан проводе у крштењу. Располагају ових недеља код њих је јудејско-христијански. Време је молитве код њих јутро и вече. Из празника њиних ми смо навели као важан само празник крштења, за њим иде такође велики, први дан нове године и још два посвећени Јовану Крститељу. На велики празник крштења свештеник у почетку спрема са обичним молитвама свети леб и свето вино са којим се причешћује сакривено од грађана, који тада стоје у стражњем одељењу цркве, затим спрема још за народ други св. леб у малим округлим мрвицама. После вечерње уочи првог дана празника он иде из куће у кућу те коље за празник „агнца.“

Свештеник од дана кад се запоји несме сећи своју косу но је оплеће у перчин и покрива са чалмом. Јести они морају свагда сами и то само оно, што сами зготове. Њима је забрањено пушити дуван, но дозвољено им је имати по седам жена, док напротив мирјани немогу имати више од четири. Степени су свештенства код њих три. Време искушења за оне који ће свештеници да буду траје 67 дана; кад то прође, онда га облаче у свештене аљине, натичу му

на мезимац — прст на десној руци — позлаћени прстен, а у леву руку дају му штап од маслиновог дрвета; затим је он дужан да проведе 7 дана и 7 ноћи у бодрствовану и молитви, за које време нити сме и један час заспати, нити маслични штап оставити, заједно са другим свештеницима, који га испитују и који са њиме под једнако искушење носе. За овим се исти спрема другом отличием од првог шесетодневном искушењу, за које време остали га оцењују, да ли добро зна свете књиге, богослужења и молитве, када он већ ужива далеко већу слободу него пре. Већи духовни чин, на подобие патријарха или папе, то је чин *Решами* т. ј. владика народа, зато што се он у исто време рачуна и светским владоцем. Но у садашње време Мандаити већ немају ниједног оваког Реша. Овде је вредно споменути и то, да по мандаитским обичајима њима није дозвољено служити у војеној служби.

Верозаконо учење Мандаита налик је на учење гностико-манихејско (еманацију.) Она је написана у тако названој Глизи, или чувалишту, која носи наслов Зидра-рабба т. ј. велика књига. Она је издана Норбергом под именом „књига Адама.“ Предања говоре да се све њине свете књиге чувају у Умајадској мунари у Дамаску. По учењу поменуте књиге, за основ свега што постоји, служи бесконачна материја а с њом и оживљавајући дух — душа света. Тај всемирни дух обично се зове Мана-рабба „господ славе,“ но помиње се такође и под другим именима који се и до стотине могу набројати. Првим и главним излазком божества рачуна се целителна текућа вода, коју Мандаити називају светим именом „Јордан.“ Но најчудноватије је њово оригинално учење о тројаком истребљењу људи и о трима лажним пророцима. Прво истребљење света биће са мачем и разним заразним болештинама, друго са ватром, а треће всемирним потопом. Првим лажним пророком, — слугом сунца, био је Аврам, другим рачунају Мојсија, а трећим Исуса

Христа, кога они зову Енбу - Меших (пророк месиа.) Пре четрдесет година, него што ће се Христос родити јавно је се по њиовом учењу Тагиа (Тсван) за време владе Понти Пилата; и са лицемерном кротошћу Месиие обчињен, превари се те га крсти. А што Мандаити овако рачунају и Христа лажним пророком кад су и они сами из хришћанства никли, објасњава се тиме, што су и они као и друге гностическе секте налазили да у крсној смрти Христовој има нешто поругателно, зашта су и веровали у два месиие. По веровању Мандаита изникао је у једно исто време са Мана-рабом и књаз таме, из великог плода (fructa;) и према овом учењу може се видити велика сугласност са учењем Зороастра. А што Мандаити овако у сву ову збрку верују, то је наравно зато што они ништа и незнају за све ове поједине тачке учења; они само знаду обичне молитве, којих имају и до две стотине.

Наравствено главно учење Мандаита састоји се у десет заповести, а неке из ових готово су позаимљене из проповеди Спаситељеве говорене на гори. Тако н. пр. постоји код њих следеће учење: „кад дајете милостињу, чините то без сведока, и ако дајете десном руком неказујте левој, а ако дајете левом нека о томе незна десна. Учење о посту код њих је од речи до речи овако: Избрани, верни, постите се великим постом, но не обичним постом у јелу и пићу; но постите и са очима да вас оне неби навеле на зло својим гледањем и пиљањем у извесне ствари; постите се и са слухом да неби ништа око туђи кућа прислушљивали; затворите уста да неби говорила лажне и неистините речи, — уздржите ваше срце од помисла на зло; зависти, пакости и свађе да nebude међу вама, а своје руке уздржите од убиства и крађе; постите се даље и у томе што ћете одбацити сваку мисао о туђим женама; постите се коленима, да се она неби преклонила пред варљивим ђаволским сликама; задржите своје ноге од лажног пута који води на дела забрањена; по-

стите се, постите тим великим постом и неостављајте га до оног времена док се са својим телом нерастанете.“ Напоследку чудновато је код Мандаита још и то што они страшно ратују противу калуђерства и иконо-почитања због тога, да неби ђоја калуђерство учинило велику безнравственост, а иконо-почитање да неби било јавно идолопоклонство.

Име „Мандаита или Мандеи“ који сами себе називају да су ученици Јованови, значи „живећи у Богу,“ оно је произишло од Манда-де-гаје т. ј. сина истинога Бога, њиовог само спаситеља, и има једнаку аналогију са именом „Христијана.“

ИЗВОД

Протокола засједања сабора архијерејског држаног 15. и посљедујућих дана месеца Септембра 1870. год. у Крагујевцу.

№ 6.

Преосвештени епископ неготински г. Евгеније под 24. Априла т. г. 12. 260 доставља собору архијерејском, како му са разни крајева његове епархије долазе гласови, да народ наш већом части нема правог и јасног поњатија о томе, да крштење младенца треба да свршава прави фамилијарни воспријемник (кум) него мимоилазећи овога употребљују ма какво друго лице из присне родбине своје за крштење младенца, и таквим се начином јошт тешње срођавају. Тако — вели — дешава се, да је по неки пут свекрва воспријемник детету своје снаје, јетрва детету своје јетрве, заова детету своје снаје; сестра своме брату или својој сестри. Даље извештава, да народ у оном крају хрђаво поњатије о кумству по крштењу има, и потоме што он признаје онога за кума кон га венча а којму децу крштава тога ниушта недржи, правог кума или воспријемника тек онда зове, кад му је дете од 2—3 год. старо, те овај сврши над дететом неки безмислени обред названи, „шишање“ које шишање он предпоставља кр-

штењу, и врши га са неким уважењем приличењим светињи, и тај обред мора се над сваким дететом свршити, шта више овај обред шишања држи он за сродство, а то што је свекрва као воспријемница крстила своје унуче, као што је предречено, вели: „то није ништа и није никакав род.“

Достављајући ово собору до знања предлаже да се, ако се за потребно нађе свему свештенству нужна упутства по томе делу даду.

Препоручити свештенству да по оним местима, гди такви обичаји постоје, діејствује озбиљно, да се народу даде јасан и прави појам о значају крштења, а обичаји шишања, кои нема религиозног значаја искорењује.

№ 8.

Преосвештени епископ шабачки г. Мојсеј под 17. Августа т. г. № 358. доставља, како се догађало, да је по који мирјанин крстио на нужди дете свога суседа, па дете пре него што надлежни свештеник доспе, да над њим молитве за тајну крштења прописане допуни, умре, и у оваковим случајевима наше свештенство незна, кога ће у надлежној рубрици које крштење извршио да запише, да ли мирјанина који је крштење извршио, или самог свештеника, који није доспео, да крштење допуни, уколико нема ни правила, кога би се у оваквом случају придржавати имало, и зато предлаже, да архиепископски собор по овоме делу нужна правила издати изволи. На што собор архиепископски реши прописати да се записује овако:

„Крштен по нужди мирјаниномз Н. Н. о чем свидѣтелствую ерей Н. Н.“ — Ово се има ставити у оној рубрики, гди се подписује тајнодіејствовавши свештеник

ПРИПОСЛАТО.

Господин уредниче! у вашем поштованом листу број 11. од ов. год. у чланку „поглед на историју српске цркве од почетка XV. века до најновијег времена“ налази се на страни 172. под знаком 4.) ова приметба: „по изводу из књига има

у Босни и Ерцеговини 1170000 душа и то : а.) православних 500000 ; б.) римокатолика 170000 ; в.) мухамедове вере 500000.“ Ова је примедба неистинита и погрешна. Премда нема достаточне статистике житеља босанско - херцеговачких ипак сам разним испитима дознао да овако житељство стоји : наше вере има преко 800000 ; римокатоличке близу 160090 а мухамедове 300000. Али за мухамеданце и ово је много, јер највише има Турака по варошима. У Сарајеву ће их бити до 40000 а по осталим касабима ће 3, ће 5, ће 6, ће 8000 ; по селима пак има тројном више христјана а у многим и многим селима нема ни Турчина, а у Херцеговини. више од пола, Херцеговина је чиста од Турака.

Ни један писац, који је отворено желио, а Турци за то дознали, описати број житеља тих двеју провинција, није дошо до истинитог резултата, јер су Турци свагда прикривали прави број хришћана а бројеве мусломанаца увећавали ; то исто чинише и чине и братри са својом паством.

Ја сам се за 11 месеци мога учитељствовања у Сарајеву доста бавио и тајно испитивао о броју житеља босанско-херцеговачких једно преко скупљача пореза, друго преко трговаца и свештеника из разних крајева, и дознао сам тим начином, колико сам горе показао.

У интересу истине, молим вас господин уредниче да ово моје припослато ставите у ваш поштовани лист и јавности предате.

Ф. П.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

Познати и ретки пријатељ српства и српског народа Г. Архимандрит Дучић издаје позив на књигу „*црта развитка иаторичке науке.*“

Од каквог је значаја та књига по свакога, који виоле жели озбиљски занимати се науком, то је сам Г. Дучић у кратко изложио у свом позиву, кога смо ми у прошлом листу послали свима нашим предбројаницама. Но ми сматрамо за највећу дужност да поред реченог

рекламо још и ово: ко познаје лично Г. Дучића и његову досадашњу књижевну радњу, томеће само по једно бити довољан доказ, да такав човек неби ни узео у руке књигу а то ли посрбио, која неби имала великог значаја у човечанству. Па зато је и ми с најтоплијим чувством препоручујемо свима читаоцима нашег листа. *Уредник.*

ИЗНАЈЕ.

Од како оно изађе у „Србији“ објави да се Данило Медић, ко је издао позив на књигу „појема Михаило Обреновић III.“ негде у Земуну удавно, многи се обраћају к нама с питањем шта ће да раде с уписницима и новцима које су на ту књигу сакупули. Но ми им ништа нисмо у стању били одговорити, почем и сами нити смо знали нити сад знамо да ли је се одиста поменути Медић удавно и да ли по овоме може поменута књига угледати света, те да кажемо да новце и предбројнице шљу. Па и данас кад ово пишемо ми опет нисмо у стању да им можемо што одсечно одговорити до ово, да неби згорега било да задрже и новце и предбројнице код себе док се још за које време види шта ће с овом књигом бити. Лако може бити да ако се Медић ни одкуда непојави, да ће се наћи друго лице које ће ту књигу посрбити и наштампати, што ће мо наравно кроз кратко време у нашем листу па и у другим новинама јавити.

Уредник „Пастира.“

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ.

Г. Ђорђе Јовановић, трговац винарски, житељ мокрањски, у округу крајинском, поклонио је цркви велико јасиковачкој једно звону у вредности 50 ₰ цесарски На том великом дару, општина велико јасиковачка овде му заједно са својим свећенијем јавно благодари.

Предбројницима „Пастира.“

Из нова шаљемо наш лист свима и који су предплатили и који нису с тврђим у беђењем да неће нико завести нашу књижевну сиротињску заслугу, већ да ће нам до који дан оправити што је дужан те да се тако и ми нашим кредиторима у овој радњи одужимо.

„Уредништво.“